

ZUNDER: DE MICRO- EN MACRO-ECONOMISCHE ASPECTEN VAN DE COVID-19 CRISIS VOOR SURINAME

Al enige weken raast het COVID-19 virus over de aardbol. Het begon allemaal in China en heeft zich snel over een aantal Aziatische landen verspreid. Door het internationaal geweldig ontwikkelde reisverkeer kon dit virus zich heel snel over de aardbol verspreiden. Inmiddels zijn de Europese landen Spanje, Frankrijk en Italië in de ban van dit virus, terwijl ook Nederland er benauwd van begint te worden. Het verhaal deed op een bepaald moment de ronde dat landen met een warm klimaat bespaard zouden blijven van dit virus. Ook dit is nu onwaar gebleken, want in diverse Afrikaanse en Caribische landen is het virus al binnengeslopen. Terwijl wij in Suriname gefocust waren op een onevenwichtigheid in de fiscale sfeer, die over is geslagen naar de monetaire sfeer, met als gevolg de intering van de koopkracht van de SRD en stijgende prijzen in de reële sfeer van de economie heeft het COVID-19 virus als een dief in de nacht toegeslagen.

In ons land is op vrijdag 13 maart 2020 door de regering een 'lockdown' voor inkomend en uitgaand personenverkeer aangekondigd. De humanitaire en medische consequenties van het COVID-19 virus staan centraal, daar kan geen weldenkend mens het over oneens zijn. Maar er zijn uiteraard ook andere gevolgen van dit virus. In dit kader kan worden gedacht aan culturele, maatschappelijke, politieke en financieel-economische gevolgen. In deze bijdrage zal ik mij concentreren op de micro- en macro-economische gevolgen van dit angstaanjagende virus.

Definities en relaties tussen de micro-economie en de macro-economie

De economische wetenschappen kent diverse deelgebieden en specialisaties. Zo kan worden gedacht aan: de econometrie, de internationale economie, de ontwikkelingseconomie, de bedrijfseconomie, de micro-economie, de macro-economie, de monetaire economie en de politieke economie. Hiernaast zijn er in de loop van de tijd diverse specialisaties ontstaan, zoals: de verkeerseconomie, de ziekenhuiseconomie, de arbeidseconomie, de stedelijke economie, de politieke economie, de luchtvaart-economie, de bedrijfskunde, de gedrags-economie, de regionale economie en nog andere specialistische deelgebieden.

De micro-economie is een deelgebied in de economische wetenschappen dat bestudeert hoe de individuele bedrijfsorganisaties/ondernemingen besluiten nemen over het omgaan met schaarse goederen, meestal in markten waar goederen of diensten worden gekocht en verkocht. De micro-economie onderzoekt ook hoe deze beslissingen en het gedrag van invloed zijn op de vraag en het aanbod van goederen en diensten. Ook onderzoekt de micro-economie hoe de prijzen tot stand komen en hoe deze prijzen weer de vraag en het aanbod van de goederen en diensten bepalen. Welnu, de consumenten/burgers in ons land komen dagelijks in contact met de micro-economie, omdat zij het zijn die kopen, of het besluit om te kopen om wat voor reden dan ook uitstellen of niet.

De aanbieders van goederen en diensten in de kleine open Surinaamse economie zijn in de volgende tabel aangegeven.

Ondernemingen naar branche in het handelsregister, 2016 en 2017

Branche	2016	2017
Detail Handel	5.709	5.784
Overige handel en Tussenpersonen	15.226	16.115
Totaal Detailhandel, overige Handel en Tussenpersonen	20.935	21.899
Totaal Detailhandel, overige Handel en Tussenpersonen in procenten van het totaal	73%	73%
Nijverheid en Industrie	2.612	2.735
Nijverheid en Industrie in procenten van het totaal	9.1%	9.0%
Financiële instellingen	169	167
Verkeersbedrijven	2.760	3.041
Hotel, Café, Restaurants en Amusementsbedrijven	1.838	1.865
Mijnbouw en Industriële verwerking van materialen	237	238
Bosexploitatie en bedrijven op het gebied van Industriële verwerking van bosproducten		
Totaal	28.551	30.118¹

Bron: Jaarverslag KKF, 2017. Bewerking Armand Zunder.

De eerste conclusie uit de voorgaande tabel is dat bijna $\frac{3}{4}$ van de in het handelsregister geregistreerde ondernemingen handels ondernemingen waren. Dit kunnen zijn importeurs, distributeurs en detailhandelaren. Uiteraard zijn er ook combinaties mogelijk. Zij zijn de aanbieders van merendeels geïmporteerde

¹ Er mag gerust worden uitgegaan van de gedachte dat ongeveer 75% van de geregistreerde ondernemingen operationeel waren.

goederen in de Surinaamse micro-economie. Jammer genoeg is er geen recente statistische informatie beschikbaar over de bedrijfsgrootte en over de toegevoegde waarde van de handelsondernemingen aan het bruto binnenlands product, dat is wat de ondernemingen jaarlijks gezamenlijk produceren.

De tweede conclusie is het relatief geringe aantal ondernemingen in de branche nijverheid en industrie, wat wijst op een nog in vele opzichten onontwikkelde economie.

De micro-economische markt die de ondernemingen bedienen bestaat in Suriname uit om en nabij 160.000 gezinshuishoudingen, die over het Surinaamse grondgebied verspreid zijn en de bevolking van ongeveer 583.200 ingezetenen vormen.

De macro-economie geeft in tegenstelling tot de micro-economie het totaal van de economische activiteiten in ons land weer. In de macro-economie staan zaken centraal zoals de economische groei, de totale consumptie van de consumenten, de nationale besparingen, de totale investeringen van de particuliere sector en die van de overheid, de totale overheidsuitgaven en overheidsinkomsten, inclusief de belastingen, de staatsschuld, de exporten uit Suriname naar de rest van de wereld en de importen uit de rest van de wereld naar Suriname. Zaken als de werkgelegenheid en werkloosheid, de nationale inflatie en de monetaire aspecten van de economie zijn ook onderdelen van de macro-economie.

Enige macro-economische variabelen zijn het Bruto Binnenlands Product, BBP en vooral de prognose van de manier waarop deze macro-economische variabele zich mogelijk zou kunnen ontwikkelen. De prognoses van het BBP behoort tot de verantwoordelijkheid van het Planbureau. Hetzelfde geldt voor de prognoses van het begrotingstekort van de staat, dat door het ministerie van Financiën wordt belicht, de handelsbalans, het saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans worden door de Centrale Bank van Suriname vastgelegd en de maandelijkse en jaarlijkse inflatiecijfers, behoren tot het werkdomein van het Algemeen Bureau voor de Statistiek, ABS. De vier genoemde instituten behoren tot de kerninstituten, die belangrijke macro-economische data produceren, analyseren en publiceren.

Micro- en macro-economische de 'lockdown'

Nog voordat de eerste COVID-19 patiënt op vrijdag 13 maart 2020 in Suriname was geïdentificeerd waren er al ernstige macro-economische gevolgen van dit virus voor de open kleine Surinaamse economie voelbaar. Als gevolg van het COVID-19 virus in China, Zuid-Korea en Japan is de vraag naar olie als gevolg van de verstoorde industriële verhoudingen drastisch afgenomen. De voorname olieproducerende landen als Rusland, Saudi-Arabië waren niet bereid om in OPEC verband tot een prijsakkoord te komen, maar waren meer geïnteresseerd om hun marktaandeel te verbeteren. Het gevolg was een plotseling en aanzienlijke daling van de prijs op de internationale olieprijsen naar US\$.30,00 per vat. Een dergelijke sterke daling van de internationale olieprijs heeft direct consequenties voor het rendement van Staatsolie, terwijl een prijs lager dan US\$. 30,00 per vat zelfs tot het schrappen van geplande investeringen zou kunnen leiden.

Op vrijdag, de dertiende van dit schrikkeljaar heeft de regering een 'lockdown' aangekondigd en enige andere voorzorgsmaatregelen afgekondigd teneinde het COVID-19 virus enerzijds zoveel al mogelijk buiten de deur te houden en de burgers zoveel als mogelijk tegen dit virus te beschermen. De aangekondigde maatregelen waren wederom humanitair en medisch van aard. De maatregelen waren in kort bestek, dat:

- De burgers zich aan de aangekondigde protocollen voor hygiëne moesten houden en indien gewenst contact konden opnemen met 178, het hotline nummer van BOG;
- Met ingang van zaterdag jl om 00.00 uur zouden er geen internationale vluchten meer tot het Surinaamse luchtruim worden toegelaten. Verder zouden zowel de oostgrens en de westgrens voor personenverkeer worden gesloten;
- Sociale bijeenkomsten van meer dan 100 personen werden verboden;
- De scholen zijn vanaf 16 maart tot en met 14 april gesloten, dat wil zeggen dat de paasvakantie is vervroegd.

Waarschijnlijk zullen er na de evaluatie, afhankelijk van hoe het virus zich verder ontwikkeld nadere maatregelen volgen.

De genomen maatregelen zullen de nodige micro-economische en macro-economische gevolgen hebben. Zo zal het sluiten van het luchtruim tot gevolg hebben dat zowel persoonlijke als zakelijke verplichtingen van inkomende reizigers een knik zullen ondergaan. De deviezenstroom van inkomende toeristen en zakenlieden stopt onmiddellijk, terwijl de reeds gedane boekingen in hotels zullen worden geannuleerd. Dit al ook een direct negatief effect op de horecasector hebben. Het een en ander zal nog moeten worden gekwantificeerd.

De beperking van sociale bijeenkomsten tot 100 personen zal ernstige financiële consequenties hebben voor de sportwereld, de organisatie van congressen en ook voor de organisatie van 'entertainment' activiteiten. Neem bijvoorbeeld het indoorstadion NIS, waar er zowel overdag (schoolactiviteiten) en andere sport en 'entertainment' activiteiten worden gehouden. De inkomstenderving is overduidelijk. Inkomstenderving geldt ook voor de grootste sportbond, de Surinaamse Voetbalbond.

Door het sluiten van de scholen krijgt het openbaar vervoer een financiële dreun, maar hetzelfde geldt ook voor de detailhandel en eetgelegenheden, die dagelijks talrijke consumptie goederen aan de scholieren en studenten leveren.

De macro-economische effecten van een 'lockdown' van bijvoorbeeld een maand of langer kunnen zijn dat het bruto binnenlands product afneemt als gevolg van de daling van de omzetten van ondernemingen in de diverse economische sectoren. Als gevolg van het hamsteren van de burgers die zich dat kunnen permitteren zal de nationale consumptie toenemen. Dit kan niet gezegd worden van de investeringen, aangezien ondernemers als gevolg van de COVID-crisis een afwachtende houding zullen aannemen en hun investeringsbeslissingen zullen aanhouden tot er meer duidelijkheid is wat voor gevolgen het COVID-19 virus op de economische verhoudingen zullen zijn.

Naar verwachting zullen de overheidsuitgaven als gevolg van faciliterende en stimulerende maatregelen ter ondersteuning van de private sector en de werkenden toenemen. Ter voorkoming van faillissementen in met name het micro-, midden en kleinbedrijf zal de overheid, mede uit behoud van de werkgelegenheid en de inkomenszekerheid van de werkenden moeten bijspringen, omdat het COVID-19 virus en haar gevolgen voor de economie niet

als een ondernemersrisico kan worden gezien, maar als een risico dat van 'buitenaf' op deze ondernemers en de werkers is afgekomen.

Helaas moet in tijden van het COVID-19 virus worden gevreesd voor de afname van de export, die nu voornamelijk bestaat uit goud, aardolie, rijst, hout en visproducten. Er zullen door het relevante bedrijfsleven en het openbaar bestuur specifieke maatregelen moeten worden genomen ter behoud en bescherming van deze bron van deviezen voor de Surinaamse economie.

Als gevolg van de reeds bestaande schaarste aan buitenlandse valuta, met name contante U\$ en de verminderde economische activiteiten als gevolg van het COVID-19 virus loopt de Surinaamse economie de kans dat de importen zullen afnemen. Ook deze ontwikkeling kan een negatief effect op de werkgelegenheid hebben.

De aangekondigde maatregelen zijn ongetwijfeld van belang om de burgers te beschermen tegen het wereldwijd oprukkende COVID-19 virus. Naar verwachting zullen er bovendien nog meerdere verdergaande maatregelen in de humanitaire en medische sfeer volgen. De vraag die opkomt is wat de micro- en macro-economische consequenties van de genomen en te nemen maatregelen kunnen zijn. En de vervolgvraag is in hoeverre de consequenties zijn doorgerekend. De laatste vraag in de serie van vervolgvragen is door wie en hoe de micro- en macro-economische consequenties van het COVID-19 virus in ons land moet worden gefinancierd.

De run op de detailhandel

Na de aankondiging door de autoriteiten dat de eerste patiënt met het virus was geïdentificeerd is door de autoriteiten ook het advies aan de bevolking gegeven dat het niet nodig was om goederen te hamsteren. Dit advies was blijkbaar aan dovemans oren gericht, omdat er net als in tal van landen een run op de detailhandel is ontstaan. Nu is weer eens gebleken dat wij leven in een 'global village'.

Kenmerkend voor de detailhandelaren in de supermarkets was dat de meeste winkeliers zichzelf met een mondkap en handschoenen hadden beschermd. Er zijn op vrijdag 13 maart en zaterdag 14 maart veel goederen over de toonbank

gegaan. Zowel in de grotere supermarkets als in de honderden kleine winkels raakten de schappen leeg.

Tal van consumenten die zich het zich konden permitteren hebben goederen tegen de gekste voor de gelegenheid opgeschroefde prijzen ingekocht. Diverse winkeliers hebben misbruik van de situatie gemaakt door hun prijzen met 35% of meer te verhogen. Enkele voorbeelden zijn de sterk opgeschroefde prijzen van rijst, blom, zoutvlees, bokking, haring, toiletpapier, tissues en handreinigingsvloeistof. Op den duur hebben talrijke winkeliers hun deuren gesloten, omdat zij 'uitverkocht', of verzadigd waren. Er zijn twee vragen die in dit kader opkomen. De eerste vraag is welke omzetten hebben de winkeliers op de voornoemde dagen gerealiseerd. Op deze vraag zal er gezien onze vrij gebrekkige statistische basis in deze sector van de economie nooit een antwoord komen. De tweede vraag heeft betrekking op de burgers/consumenten die een inkomen hebben rond of onder de armoedegrens/minimumloon. Hoe is het hun vergaan? Hebben zij midden in de maand maart 2020 ook kunnen hamsteren? Waarschijnlijk niet! Wat zal dan het flankerend beleid naar deze Surinaamse consumenten zijn? Wie zal naar hun omkijken?

Gevolgen voor de werkende klasse

In ons land behoren om en nabij 250.000 mensen tot de werkende klasse. Deze werkenden bevinden zich in de leeftijdsgroep tussen de 15-60 jaar. Ongeveer 52.000 van deze werkers zijn werkzaam bij de overheid en ongeveer 200.000 van deze werkers zijn werkzaam in de particuliere sectoren.

Wanneer in het kader van het COVID-19 virus over werkende klasse wordt gesproken dan gaan de gedachten uit naar alle werkenden. Dat wil zeggen werkenden die onder een collectieve arbeidsovereenkomst, C.A.O. vallen en de overgrote meerderheid van de werkers in ons land die niet onder een C.A.O. vallen. Ook de werkers die werkzaam zijn in de informele sector en de migranten die hier en daar werk verzetten zijn in het kader van de bescherming van de werkenden van belang.

De werkenden lopen persoonlijk en collectief gevaar indien er geen adequate voorzorgsmaatregelen voor hun bescherming worden genomen. Bovendien geldt dat indien de werkenden massaal thuis zouden zitten dit grote micro- en macro-economische gevolgen zou hebben voor de economie als geheel. De spreuk

‘zonder werkers geen productie, geen omzet en geen inkomen’ zou dan werkelijkheid worden.

Het COVID-19 heeft zowel de werkenden als de werkgevers in ons land overvallen. De protocollen waren niet gelijk ‘in place’, maar de ver van mijn bed show is nu werkelijkheid geworden. Enkele individuele ondernemingen hebben hun ‘noodplannen’ voor de continuïteit van hun onderneming al uit de kast gehaald, maar er is desondanks dringend overleg op nationaal niveau nodig.

Het een en ander zal kunnen betekenen dat de vakbonden individueel in contact treden met de werkgevers waar er een C.A.O. is teneinde na te gaan welke maatregelen er op korte termijn kunnen worden genomen op het vlak van ziekte, verzuim, werktijdverkorting en thuiswerken. Met name (alleenstaande) moeders die in het arbeidsproces zijn opgenomen zijn plotseling geconfronteerd met het sluiten van scholen en kinderdagverblijven vanaf 16 maart tot en met 14 april. Tal van deze moeders hebben niet één, twee drie een oplossing voor deze overheidsbesluiten kunnen vinden.

Naast het bipartite overleg is het gewenst dat er in deze kritieke periode voor de samenleving en de economie een permanent overlegorgaan tot stand komt tussen de vakbeweging, de overheid en het bedrijfsleven om sturing te geven aan het vraagstuk van de bescherming van de werkende klasse en het beperken van de schade aan de economie. Tot nu toe hebben wij gemerkt dat slechts vertegenwoordigers van het bedrijfsleven denken dat zij de richtlijnen aan de werkenden kunnen geven. In deze situatie moet snel verbetering komen.

‘Ringfencing’ van productiegebieden

In het kader van de perikelen rondom de valuta kasreserves die de algemene banken bij de Centrale Bank van Suriname aanhouden is het woord ‘ringfencing’ in de Surinaamse financiële wereld geïntroduceerd. Dit woord is ook uitstekend geschikt om te worden gebruikt in het kader van het beschermen van de burgers en de werkers tegen de mogelijk oprukkende gevaren van het COVID-19 virus.

In dit kader wordt gedacht aan het ‘ringfencen’, een medische schild optrekken rondom deze strategische economische locaties. Deze gebieden hebben betrekking op in de eerste plaats de burgers en werkenden in de geografische gebieden die van belang zijn voor de watervoorziening van Paramaribo en

overige regio's in Suriname. In de tweede plaats is de 'ringfencing' van delen van het Bokopondo gebied gewenst, omdat in dat gebied grote, middelgrote en kleine goudexporterende ondernemingen zijn gevestigd. De houtproductie en export komt ook deels uit deze regio. Een min of meer gelijksoortig noodplan zal voor de ondernemingen, burgers en werkers in het Marowijne gebied rondom de operaties van de goudonderneming Newmont moeten worden opgesteld en worden gehandhaafd.

Het derde geografisch gebied dat voor 'ringfencing' in aanmerking komt betreft het productiegebied van Staatsolie N.V. in het district Saramacca.

Het vierde gebied waar de 'ringfencing' zal kunnen plaatsvinden is de regio Nickerie en deels Saramacca, waar de rijstproductie is geconcentreerd.

Doorrekenen van de gevolgen van de COVID-19 crisis

In dit artikel is vooral het accent gelegd op de micro- en macro-economische aspecten van de gevolgen van het COVID-19 virus. De hiervoor aangehaalde scenario's moeten vooral ook worden doorgerekend. Pas na kwantificering kan er een ruwe indicatie worden gegeven wat de financiële gevolgen van dit virus op de kleine, open Surinaamse import-economie zouden kunnen zijn.

Diverse landen hebben al globale berekeningen gemaakt, of hebben al reserveringen gedaan. Zo hebben de landen Egypte, de Arabische Emiraten en Saudi-Arabië reeds een bedrag van US\$. 27 miljard gereserveerd om de gevolgen van dit virus op te vangen.

De regering van Jamaica heeft gelijk na het eerste COVID-19 besmettingsgeval een bedrag van U\$. 52 miljoen vrijgemaakt en heeft gepleit voor een suppletoire begroting om de gevolgen van dit virus te kunnen dekken.

Op 17 maart 2020 heeft de Nederlandse regering bekendgemaakt welke steunmaatregelen aan ondernemingen en aan ZZP'ers (eenmanszaken waar één professional zijn diensten aan de markt aanbiedt) zal worden verstrekt. Op 16 maart 2020 werd al door de EU-lidstaten bekend gemaakt dat er tijdelijk directe subsidies of belastingvoordelen tot 500.000 euro aan bedrijven zal worden verstrekt als steun in verband met het COVID-19 virus. Ook zullen de regeringen mogelijk staatsgaranties kunnen geven voor bankleningen. Verder zouden de EU regeringen mogelijk ook leningen mogen subsidiëren. Welnu, het

ondersteuningspakket voor ondernemingen in de micro-economie is in de EU landen al op gang gekomen.

Wat zou de Surinaamse regering kunnen doen. Een benadering zou kunnen zijn om in dit stadium een bedrag per capita te reserveren. Stel dat in dit stadium een bedrag van US. 1.000,00 voor elke burger zou worden gereserveerd. Dit zou neerkomen op een bedrag van US\$. 583.000.000, uitgaande van de geschatte mid-jaarlijkse bevolking over de periode 2015-2017 van het Algemeen Bureau voor de Statistiek. Dit bedrag lijkt aan de hoge kant.

Een andere indicator is de koppeling van het per capitabedrag aan de werkenden van om en nabij 250.000, waardoor het te reserveren bedrag zou uitkomen op US\$. 250.000.000.

Een derde benadering van het te reserveren bedrag zou vanuit een demografische invalshoek kunnen worden beredeneerd. De geschatte midden-jaarlijkse bevolking van ons land tussen 2015-2017 was volgens het ABS, 583.200. Hiervan was 248.200 jonger dan 25 jaar. Er wordt dan er van uitgegaan dat de groep met het grootste risico zich boven de 25 jarige leeftijd zou bevinden. Deze demografische groep zou dan over 335.000 zielen bestaan, wat neer zou komen op een bedrag van U\$. 335.000.000 miljoen. Deze middelen zouden deels moeten worden ingezet om de economische en financiële schade als gevolg van COVID-19 zo goed als mogelijk te dekken. Deze middelen zouden onder meer gebruikt kunnen worden om: de armen in de samenleving te ondersteunen, om ondernemingen uit het micro, klein en middelgroot bedrijf en hun werkers te ondersteunen, om de 'ringfencing' van de productiegebieden te financieren en om nog niet voorziene economische en financiële schade aan de economie te dekken.

Armand Zunder,

Voorzitter van de Progressieve Werknemers Organisatie, PWO

vakcentralepwo@sr.net